

ISSN 2413-3558

Индекс 74876

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ҚазҰУ ХАБАРШЫСЫ

Дінтану сериясы

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ

ВЕСТНИК КазНУ

Серия религиоведение

AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

KazNU BULLETIN

Religious studies series

№4 (8)

Алматы
«Қазақ университеті»
2016

Тлеубергенов А., Мейрбаев Б.Б.

Құрандағы жаза үкімдері

Бұл мақалада Құрандағы тәрбие құралдарының бірі ретінде қолданылатын ескерту мен жаза үкімдері жайлы сөз қозғалады. Әуелі Құрандағы жаза сөзінің мәні, оның тілдік әрі терминдік мағынасын анықтағаннан кейін, мақаланың негізгі бөлімінде Құрандағы жазалардың көздеген негізгі 5 мақсаты, атап айтқанда адамның дінін, ақылын, жанын, дүние-мүлкін және нәсілін қорғауға бағытталған мақсаттары айқындалады.

Шариғаттың бұл 5 мақсатын «الشريعة مقاصد», яғни шариғаттың мақсаттары деп аталатын ғылым саласы зерттейді. Ислам құқығының ғұламалары шариғаттың барлық үкімдері мен ережелерін осы 5 мақсат төңірегінде топтастырады. Мақалада Алла Тағаланың Құрандағы жазаларды белгілеу барысында адамзаттың тіршілік етуі үшін зәру болатын бес негізді қорғауды мақсат тұтқандығы айқындалады.

Сонымен қатар Құранның жазалары кінәлілерді жазалауды ғана мақсат тұтпайды. Керісінше жаза түрлері Құранда қылмыс пен күнәнің алдын алуды мақсат ете отырып, адамдардың жасаған қылмысынан бас тартып, түзелуіне, тәрбиеленуіне апаратындай етіп қарастырылған. Сонымен қатар берілген кейбір жазалардың көпшіліктің көзінше жүзеге асырылуы арқылы әлі қылмыс жасамаған адамдардың осы жолға түсіп қалмауы көзделеді.

Түйін сөздер: Құрандағы жаза үкімдері, шариғаттың 5 мақсаты, шариғатта жазалау түрлері, күнә мен жаза, Ислам дінінде жазалау жүйесі.

Tleubergenov A., Meirbayev B.B.

Penalties in the Qur'an

This article discusses the essence of punishment and prevention used as a mean of spiritual education of human morality according to the ayats of the Qur'an. Linguistic and terminological meanings of the word "punishment" in the Qur'an are revealed in the introductory part of the article. In the main part of the article it is said about the purpose of punishment in the Quran, namely the main purpose of punishment is to keep the faith, mind, life, property and the humankind.

A branch of science that studies these five purposes is called «الشريعة مقاصد», purposes of Shariah. Scholars of Islamic law divide all the rules and regulations based on these 5 goals.

The purpose of punishment in the Quran is not only to punish the perpetrators, on the contrary to prevent crime and sin, to send the guilty man on the path of correction. Some executions are carried out in the presence of the public, as the edification of the people in order to avoid this into account.

Key words: types of punishment according to Sharia, sin and punishment, the punishment system in Islam.

Тлеубергенов А., Мейрбаев Б.Б.

Меры наказания согласно Корану

В данной статье рассматривается суть наказания и предупреждения, используемых в качестве средств воспитания духовной нравственности человека согласно аятам Корана. Во вступительной части статьи раскрываются лингвистическое и терминологическое значения слова «наказание» в Коране. В основной части статьи говорится о предназначении наказания в Коране, а именно о том, что целью наказания является сохранение веры, разума, жизни, имущества и человеческого рода.

Область науки, которая исследует эти пять целей Шариата, называется «الشريعة مقاصد», т.е. цели Шариата. Ученые исламского права подразделяют все правила и положения на основе этих 5 целей.

Целью наказания в Коране является не только наказание виновных, но и предотвращение преступления и греха, а также направление провинившегося человека на путь исправления. Некоторые казни проводятся в присутствии публики, в качестве назидания для народа во избежании такой учести.

Ключевые слова: виды казни по Шариату, грех и наказание, система казни в Исламе.

ҚҰРАНДАҒЫ ЖАЗА ҮКІМДЕРІ

Құрандағы жаза үкімдері

Құран Кәрім – он төрт ғасырдан бері бірде-бір әрібі өзгертілмеген теңдесі жоқ жалғыз кітап. Жер бетінде негізі жоғалмай сақталған мұндай кітап кездестіру мүмкін емес.

Құран Кәрім – мұсылмандардың баға жетпес қазынасы әрі дүние мен акыретте бақытқа жеткізетін ең үлкен жол басшысы. Пайғамбардың айтуынша Құран; «Аллаға, аспан мен жердегі әрі оның арасындағы барша нәрселерден әлдеқайда артық» [1]. Сондай-ақ «Құранның өзге сөздерден артықшылығы, құдыреті күшті Алланың, жаратқандарының алдындағы мәртебесі сияқты» деген сөзі тағы бар [2].

«Құран, шындық пен өтірікті қара қылды қақ жарғандай етіп, көрсетіп беретін нақты үкім. Ол бос сандырақ емес (Тарық 86/14, аяты осы мағынаға келеді). Алла Тағала Құран Кәрімді адамзат баласына былайша танытады: «Ей, адамдар! Сендерге Раббыларың тарапынан бір үгіт, жүректегілерге бір шипа, сенушілер үшін тура жол және рахмет (түрінде Құран) келді» (Юнус сүресі, 57-аят). Келесі бір аятта: «Міне осы Кітапта күдік жоқ, тақуалар үшін тура жол көрсетуші», деген (Бақара сүресі, 2-аят).

Құран Кәрімде адамзат баласының баянды ғұмыр кешуіне қажетті негіздердің барлығы қамтылған. Құрандағы құндылықтар өміршендігімен ерекшеленеді. Сондықтан да ондағы тәлім-тағлымдар жеке тұлға мен қоғамның қалыптасуы үшін таптырмас құндылық. Құран адамдардың бір-біріне әлімжеттік жасау, өзгенің мүлкіне қол сұғу, ар-намысын таптау, әділетсіздік сияқты жөнсіздіктерге ешқашан жол бермейді. Мұндай келеңсіздіктер орын алған жағдайда түрлі ескертулер жасалып, тіпті арнайы жазалар бекітілген. Бұл өз кезегінде қоғамда тыныштық пен әділдіктің орнауына септігін тигізері анық. Ендеше біз Құрандағы тәрбие құралдарының бірі ретінде қолданылатын ескерту мен жаза үкімдеріне тоқталамыз.

«Жаза» сөзі, оның мәні мен мақсаты.

Жаза – араб сөзі. Тілдік қолданыста ол «сый» деген ұғымды береді [3]. Терминдік мағынасы «бұйырылған әмірлер мен тыйымдарды тәрк етуші немесе оларға немқұрайлы қараушы кісіге сол күнәсына сай көпшіліктің пайдасы үшін Алладан

белгіленген азаптың түрі» – дегенді білдіреді [4]. Маверди жазаға былай деп анықтама берген: «Алланың әмірлерін орындатуға, тыйымдарынан сақтандыруға бағытталған талаптар» [5].

Күллі жаратылыс белгілі тәртіп пен жүйеге бағына қызмет атқарады. Осы жүйелі тәртіптің арқасында жаратылыс атаулы үйлесімді тіршілік кешіп келеді.

Алла адамзатты да белгілі-бір тәртіп пен жүйеге шақырып, араларына ақиқатты жеткізетін пайғамбарлар жіберіп отырды. Бұл жайлы Құран аятында былай келеді: «Қандай да бір қаланы Біз уағыз-насихат беруші (пайғамбар) жібермейінше ойрандамадық, (жазалауда) әділетсіздік істемедік» (Шұғара сүресі, 208-209-аят).

Пайғамбарлар арқылы адамдарға қоғамдық тәрбиенің жөн-жобасы көрсетілді. Ал Алланың әмірлері мен тыйымдарын ескермегендерге ескерту жасалды, тіпті жазалар тағайындалды.

Бүгінде қай елді, қай қоғамды алып қарасаңыз да, белгілі бір тәртіп пен заңдылықтар негізінде өмір сүріп келеді. Ондағы әрбір заңдылық бір немесе бірнеше мақсатты көздейді.

Алланың Құрандағы көрсетілген тәрбие құралдарына үңілетін болсақ, жазаның берілу себептері мен мәнін былай топшылауымызға болады:

- Көпшілік жұртқа ой салу;
- Адамдардың құқықтарын қорғау;
- Қоғамды бүліктен тазарту;
- Қылмысты қайталанбайтындай ету;
- Адамдарды күнәдан арашалау;
- Жазалау арқылы тәрбиелеу;
- Қылмыстың тамырына балта шабу;
- Арсыздықтың жайылуына жол бермеу;
- Бейбіт ортаны қалыптастыру;
- Әділдік пен тыныштықты орнату.

Негізінде жаза адамдардың кінәсі мен қателігіне орай беріледі. Ал егер Алланың әмірлерін орындайтын болса оған, керісінше, сый тарту етіледі. Бұл жайлы Құранда былай баяндалған: «Егер шүкір етсеңдер және иманға келсеңдер, Алла сендерді неге азаптасын? Алла – алғысқа Бөлеуші, бәрін Білуші» (Ниса сүресі, 147-аят).

Келесі бір аятта былай келеді: «Керісінше, жамандықты кәсіп етіп, күнәға батқандар – тозақтықтар, олар онда мәңгі қалады. Ал иман келтіріп, оң іс істегендер – жұмақтықтар, олар жұмақта мәңгі тұрады» (Бақара сүресі, 81-82-аят).

Құранда белгіленген жазалардың мақсаты мына негіздерді қорғауға бағытталғанын көреміз:

1. Дінді қорғау (сенім-иманды, әділдікті қорғау);

2. Ақылды қорғау (адамның ақыл-парасаты негіздерін қорғау);

3. Жанды қорғау – тіршілік тірегін қорғау;

4. Дүние-мүлікті қорғау – адал еңбек, қоғамдық қарым-қатынастарды реттеу тәсілі;

5. Адал ұрпақ пен ар-намысты қорғау – жанұя, ел, халық, мемлекет. Отан атты қасиетті қадір тұтып, қастерлеу [6].

Бұл негіздер адамзат өмірі үшін өте маңызды. Құранда осы негіздерді қорғауға байланысты бірқатар әмірлер мен тыйымдар берілген. Айтылған мәселелерді тарқатып өтер болсақ.

1. Дінді қорғау

Дін – Алланың ақиқаттарына негізделген аяттардың жиынтығы. Оның қадір-қасиеттерінен өнеге алып, өмір жолына дұрыс қолдану адамзатты бақытқа кенелтеді. Діннің өлшемін пенде емес, Жаратушы ғана белгілейді. Өйткені діннің иесі – Алла.

«Алланың қасында шынайы дін – Ислам» (Әли-Имран сүресі, 19-аят).

«Кім Исламнан басқа бір дін іздесе, әсте одан қабыл етілмейді де ақыретте зиянға ұшыраушылардан болады» (Әли-Имран сүресі, 85-аят).

Ислам дінінің қайнар көзі Құранға негізсіз жала жапқандарға былай ескерту жасаған. Құран аяттарына қарсы шыққандардың жазасыз қалмайтындығы былай баяндалған: «Күмәнсіз, аяттарымызға қарсы шыққандарды отта жандырамыз. Олар азапты татулары үшін, терілері күйіп-піскен сайын, оны басқа теріге алмастырып отырамыз. Анығында, Алла – Үстем, аса Дана» (Ниса сүресі, 56-аят).

Осы аят бүгінгі күнгі дерматолог мамандарын таңқалдырып отыр. Өйткені тері отқа жанғаннан кейін өзінің физиологиялық қасиетінен айырылып ештеңені сезбейтін күйге түседі. Алайда аятта бұл мәселені де шет қалдырмай, «терілері күйіп-піскен сайын, оны басқа теріге алмастырып отырамыз» деп, теріні қайта сезімтал күйге келтіріп, үздіксіз азаптайтынын ескертеді. Бұл жайт Құранда ағаттыққа түйірдей де жол берілмегендігін білдіреді.

Құранның келесі бір аятында Алла түсірген шындыққа немқұрайлы қарап, мойындамағандардың азабы күйзелтуші әрі тоқтаусыз жалғаса беретіндігін мына бір аятпен ескертіп өткен: «Сөзсіз, күнәһарлар тозақтың азабында мәңгі қалады. Олардың азабы жеңілдетілмейді де, олар онда күдер үзген түрде қалады. Оларға зұлымдық қылмадық, олар өздеріне зұлымдық қылды. Тоzaқтықтар: «Ей, сақшы! Раббың ісімізді бітірсін (яғни, тезірек жанымызды алсын, біздер

бұл азаптан құтылайық) дейді. Сақшы: «Расында, сендер (міне осы азапта мәңгі) тұрасындар», – дейді. (Алла оларға): «Расында, Біз сендерге хақ-шын Құранды келтіргенбіз, бірақ сендердің көпшілігің шындықты жаман көресіндер» (Зұхруф сүресі, 74-78-аят).

Алладан түсірілген ақиқаттан алшақтау адамзатқа екі дүниеде де абырой әпермейді. Ал ақиқатты, әділдікті қолдау адамды қашанда биікке жетелейді.

2. Ақылды қорғау

Ақыл адамды басқа жаратылыстардан ерекше етіп тұратын басты ерекшелік. Адам осы қабілеті арқылы Жаратушыны танып, Оның жаратқандарына терең зерттеу жүргізіп, ақиқатты табады. Сондықтан да Құран Кәрімде ақылды қорғауға аса мән берілген. Тіпті ақылға зиян тигізетін нәрселерді қолдануға тыйым салған: «Ей, иман келтіргендер! Анығында, мас ететін ішімдіктер, құмар ойындары, табыну үшін қойылған нәрселер және бал ашатын таяқшалар – жиіркенішті нәрсе әрі шайтанның ісінен. Ендеше оған жоламаңдар, сонда мұраттарыңа жетесіндер» (Маидә сүресі, 90-аят).

Бұл – Құрандағы ашық ескерту. Аяттағы мас ететін ішімдіктер, құмар ойындары мен балгерлерге тәуелділік адамның ақыл-ойын қолдануға тосқауыл болады. Хадистерде де ашық түрде арам қылынған. Хазіреті Пайғамбар былай бұйырады: «Кез келген мас қылатын нәрсе шарапқа жатады. Ал кез келген шарап арам» (Бұхари, Әдеп, 80; Мұслим, Әшрибе, 73.), «Көбі мас қылатын нәрсенің азы да арам» (Әбу Дауыд, Әшрибе, 5.).

Егер адамды ақылынан айыратын заттарды пайдалануға ерік берілетін болса, ол қоғам азғындыққа ұшырайды. Ал азғындық жайлаған жерде кез келген арсыздықтың орын алары сөзсіз. Бүгінде түрлі жол апаттары, адам өлімі, отбасының ойрандалуы, жетім-жесірлердің күрт өсуі барлығы осы ішімдікке салынудың, ақылын дұрыс қолданбаудың салдары. Сөзіміз дәлелді болу үшін мына мәліметтерді беріп өтейік.

2015 жылы қаңтар-мамыр аралығында статистика агенттігінің мәліметі бойынша елімізді 11 миллион 793 мың 200 литр арақ, 185 миллион 354 мың 700 литр сыра өндірген. Жылына жан басына шаққанда елімізде 31 литр сыра ішіледі екен. Республикада 300 мыңнан астам адам маскүнемдік есепте тұр. Соңғы 5 жылда 12 мың жерлесіміз арақтың кесірінен өлген [7].

Құқық қорғау органдарының деректері бойынша, елімізде соңғы бес жылда мас күйде жасалған қылмыстар саны екі есеге көбейіп, 13

мыңнан асқан. Мастықпен 3 мың 200 адам кісі өлтірген. Автокөлікті мас күйінде жүргізген 330 мың жүргізуші ұсталған. Ішімдікке сылқия тойған жүргізушілер 1,8 мың жол-көлік апатына тікелей себепші болған. 494 адам қаза тауып, 2,5 мың адам әртүрлі жарақат алған.

3. Жанды қорғау

Алла жаратқан әрбір жанның өмірі өте қымбат. Тіпті, адам өмірінің қымбаттығы сонша – Құран Кәрімде жазықсыз бір адамды өлтіру бүкіл адам баласын өлтірумен парапар: «Кім кісі өлтірмеген немесе бұзақылық қылмаған біреуді өлтірсе, сонда шынайы түрде барлық адамды өлтіргенмен және кім оны тірілтсе (өлімнен құтқарса) барлық адамды тірілткенмен тең» (Маидә сүресі, 32-аят).

Хадисте де адамды құртатын үлкен күнәлардың біріншісі «адам өлтіру» деп саналған. Хазіреті Пайғамбар қоштасу құтпасында былай деген: «... Жандарың, малдарың мен намыстарың қадірлі» (Бұхари, Илим, 37, Қаж, 132.).

– Адамның өз-өзіне қол жұмсауы да үлкен күнә.

– Ана қарнындағы баланың өліміне себеп болатын әрекеттер де арам, жазалануды талап етеді. Көптеген аяттарда «балаларыңды жоқшылықтан қорқып өлтірмеңдер» (Әнғам сүресі, 6/151-аят; Исра сүресі, 17/31-аят) деген. Ананың қарнындағы баланы біле тұра алдыру да осыған жатады. Балалы болғысы келмеген ерлі-зайыптылар, жүкті болып қалмаудың алдын ала шараларын жасаулары керек.

– Соғыс кезінде де соғысқа қатыспаған қарттар, әйелдер мен балалар өлтірілмейді.

– Ешкім, өлім жазасына лайық болса да, оны өз бетінше өлтіре алмайды. Бұл жазаны тек қана мемлекет орындайды. Сондықтан да қанға қан деп дау ашу үлкен күнә әрі арамға жатады.

– Әдейі адам өлтіргеннің жазасы, егер өлген адамның жақындары қалайтын болса кек болады. Қателікпен адам өлтірудің жазасы құн төлеу мен кәффарат. Сондай-ақ Алланың алдындағы жағдайы да, адамның тәубеге келуі әрі Алланың кешіруіне байланысты.

Келесі бір аятта бір-біріне қол көтермеуді бұйырған: «Бір-бірлерінді өлтірмеңдер. Расында, Алла сендерге ерекше мейірімді» (Ниса сүресі, 29-аят).

Алайда, қоғам арасында кейде абайсызда, кейде қасақана, кейде кекшілдіктен адам өлімі орын алып жатады. Мұндай жағдайда қандай жолды ұстану керектігі де Құранда ашық түрде баяндалған. Мәселен иман келтірген пендені жазатайым өлтіріп алғандардың жазасы жайында

да үкім айтылған: «Кімде-кім бір мүминді жаза-тайым өлтіріп қойса, бір мүмин құлды азат етуі және егер, марқұмның иелері кешіп жібермесе, құн төлеуі – міндетті. Бірақ олар жауласқан елден болса, онда өлтіруші бір мүмин құлды азат етуі керек. Егер (өлтірілген мүмин) сендермен олардың арасында келісім жасалған елден болса, өлгеннің иесіне құн төлеп, әрі бір мүмин құл азат етуі керек. Бұларды таба алмаған кісі, Аллаға тәубе (сінің қабыл болуы) үшін тұтас екі ай ораза ұстауы керек» (Ниса сүресі, 92-аят).

Ал қасақана өлтірудің жазасы мүлде бөлек, әрі өте ауыр: «Кімде-кім бір мүминді әдейі өлтірсе, оның жазасы ішінде мүлде қалатын тозақ болады. Сондай-ақ, оған Алланың ашуы, қарғысы болып және оған зор қинау әзірлеп қойған» (Ниса сүресі, 92-аят).

Құранда жақын туысы өлтірілгендерге үш мүмкіндік берілген:

- Кек алу,
- Құн төлету,
- Кешіру.

Құранда: «Ей, мүминдер! Сендерге есе қайтару парыз етілді: Азатқа азат, құлға құл, әйелге әйел (өлтіріледі). Дегенмен (өлтірілгеннің) туысқандары жағынан кешірім етілсе, онда игілікке бойұсыну және жақсылықпен құн төлеу қажет. Бұл (үкім) Раббыларың тарапынан жеңілдік және мейірім-шапағат» (Бақара сүресі, 178-аят).

Құранда кек алуға рұқсат етілгенімен, кек алуда шектен шықпауға бұйырады. Алайда Құран мейірімділікке үгіттейтін кітап болғандықтан, кешірім жолын ұстанудың адамдар үшін қайырлы екені білдірілген. Мұндай жандардың қайырын Алла өзі беретіні аятта былай келеді: «Енді кім (өш алуға тиісті бола тұра) кешіріп, (ортаны) түзетсе, онда оның сауабы – Алланың жанында» (Шура сүресі, 40-аят). Ал осы талаптар орындалғаннан кейін де ішінде кек сақтап шектен шықпауды да ескерткен: «Ал кімде-кім бұдан кейін шектен шықса, (кек сақтаса) ол үшін ақыретте күйзелтуші азап бар» (Бақара сүресі, 178-аят).

4. Дүние-мүлікті қорғау

Қаражат – қоғамның материалдық тірегі. Ең бастысы ол – адамның маңдай тері, адал малы. Мұны қорғауға ислам дінін ерекше мән береді. Егер кімде-кім мал-дүниесін қорғау кезінде жан тапсыратын болса шәһит мәртебесіне ие болады. Бұл жайлы хадисте келген: «Кімде-кім мал-дүниесін қорғау кезінде өлетін болса, ол шәһит әрі оған жұмақ беріледі» [8]. Сондықтан да Құранда халықтың жеке мүлкіне қол сұғып, бұрыс жолмен табыс табушыларға ескерту жасалған:

«Араларыңдағы мал-дүниелеріңді арам жолмен жемендер! Және (күнә істегендеріңді) біле тұрып, адамдардың малдарынан бір тұтамын арам жолмен жеу үшін малдарыңды (пара етіп) басшыларға апармаңдар» (Бақара сүресі, 188-аят).

Ұрлық – өзгенің малына қол сұғып, оңай жолмен олжалы болуды көздеу. Бұл әрекет қай қоғамда да құптарлық іс емес, тіпті қылмысы дәлелденсе, жазасыз қалмайды. Халқымыз «ұрлық түбі – қорлық» деп мұның соңы азапты өмірге душар ететінін тамаша жеткізген. Құран Кәрімде ұрлықтың жолын кесу мақсатында былай бұйырған: «Ұры еркектің де, ұры әйелдің де қолдарын кесіндер! (Тіптен бұл) қылмыстарына жараса жаза болсын, Алла тарапынан берілген азап болсын, Алла – аса үстемдік және даналық Иесі» (Маидә сүресі, 38-аят).

Бұл өзгенің мүлкіне қол сұққандарға белгіленген жазаның түрі. Құран адамдарды жазалауды ғана мақсат тұтпайды. Керісінше мейірім мен кешірім жолын ұсынады: «Ал кім мұндай (ұрлық істеген) жәбір-зұлымдықтан кейін тәубе етіп, өзін түзетсе, әлбетте, Алла оның тәубесін қабыл етеді. Әлбетте, Алла – Жарылқаушы, Мейірімді» (Маидә сүресі, 39-аят).

Хазіреті Пайғамбар былай бұйырады: «Ешкім бауырының қандайда бір дүниесін шынымен яки әзілдеп алмасын. Қандайда біреуің бауырының таяғын алса да оны иесіне қайтарып берсін» (Әбу Дауыд, Әдеп, 93; Тирмизи, Фитән, 3).

Өзгенің дүниесін тартып алу да үлкен күнә, бұған тыйым салынған. Хазіреті Пайғамбар бір хадисінде былай дейді: «Кімде-кім бір қарыс жерді тартып алатын болса, Алла сол жердің жеті есесін оның мойнына қаптап қояды» (Мүслим, Мұсақат, 30). Халықтың және мемлекеттің дүниелерінің әрі жерлерінің де бір бөлігін айлакерлікпен қол астына өткізіп алу да тартып алуға жатады. Ислам діні бойынша мұндай жерлер мен дүниелер ешқашан оны иемденіп алғандардікі болмайды. Ол халықтың дүниесі.

Ұрланған яки тартып алынған дүние, мүмкіндігі барынша иесіне қайтарылуы тиіс. Бұл мүмкін болмаған жағдайда ақысы өтелуі керек. Сондай-ақ тартып алу қоғамның жүйесін бұзатындықтан тартып алған адам жазаға тартылуы қажет. Сонымен қатар ұрлық пен тартып алудың ақыреттік жауапкершілігі де бар. Мұндай адамдар күнәлары үшін тәубеге келіп, мұны қайталамауы керек.

Өлшеуді дұрыс өлшеп, таразыда дұрыс тарту да өзгенің ақысы мен мал-дүниесіне мән берудің жолы. Дұрыс өлшеп, тура таразымен тартпай кісі ақысын жегендердің ақыреттегі жазасы

Құранда былай ескертілген: «Кем өлшеушілерді қарғыс атсын! Олар біреуден алғанда толық алады да, басқаға өлшеп бергенде кемітеді. Сонда олар қияметте қайтып тірілетіндеріне сенбей ме екен? Ол күнде адам біткен күллі әлемнің Иесінің алдында тікесінен тік тұрады. Ондайлар (өлшем мен таразыдан) жегенін қойсын. Жаман адамның амалы, сөз жоқ, сиджинде тұрады. Ал, сиджин деген не? Сен оны білесің бе? Ол – ниеті жаман адамдардың қылмыстары жазылған кітап» (Мұтаффифин сүресі, 1-9-аят).

Сонымен қатар жетімнің мал-мүлкін қорғауды Алла мұсылмандарға баса назарда айтып өткен. Ондай қылмыстың жазасы да ауыр екенін ескерткен: «Ақиқатында, жетімдердің мал-дүниелерін әділетсіздікпен жейтіндер, шын мәнінде, қарындарында отты ғана жейді. Таяуда олар жалындаған тозақта жанады» (Ниса сүресі, 10-аят).

Құранда біреудің маңдай терімен тапқан адал табысын қорғауды мақсат тұтқан. Сол себепті өзгенің дүниесіне қол сұғуға тыйым салады. Ондай қылмысқа барған адамға жаза берілетінін де назарда ұстаған. Шарифат бойынша, дүниеде кісі ақысымен күнелткендер ақыретте міндетті түрде жазаға тартылатын болады.

5. Адал ұрпақ пен ар-намысты қорғау

Ислам діні адамның ер мен әйел ретінде екі жыныс түрінде жаратылғандығын (Фатыр сүресі, 35/11-аят; Хұжұрат сүресі, 49/13-аят), адамның жұбы арқылы көңілдері жай табатынын Алланың аяттарында айтылғандығы (Рұм сүресі, 30/21-аят), дүниеде істелген жақсылықтар мен жамандықтардың әйел-еркек деп бөліп-жармай ақыретте есепке алынатыны білдірілген (Ахзап сүресі, 33/35-аят).

Ислам діні адамның жаратылысындағы жыныстық жағын назардан тыс қалдырмайды. Шарифатқа сай түрде үйленіп, отау болуын әмір еткен. Хазіреті Пайғамбар жыныстық қарым-қатынастан толығымен күдер үзуге тыйым салған (Бұхари, Никах, 8). Үйлену жеке тұлғалар үшін сүннет болғанымен, қоғамдық тұрғыдан қарағанда парызы кифая. Өйткені ұрпақ жалғастыру қажет.

Әрбір елдің келешегі сол елдің ұрпағына байланысты. Ұрпақтың тәрбиелі болуы келешектің айнасы. Сондықтан да Құранда ұрпақтың амандығы, оның сақталуына байланысты бір-қатар талаптар қойылған. Құран Кәрімде ұрпақты қорғау мақсатында зинақорлықтың жолын кескен. Ал зинақорлыққа жол бергендерді жазалауға бұйырған. Өйткені зинақорлықтың

кең етек жаюы адам тегінің бұзылуына, тіпті қоғамда ауыр індеттердің таралып, адамзат ұрпағының жойылып кету қаупін тудырады. Құранда бұған қатысты былай деп тыйым салады: «Зинаға жақындамандар, өйткені ол жиіркенішті іс және жаман жол» (Исра сүресі, 32-аят).

Құранда зинақорларға берілетін жазаның түрі тіптен бөлек. Зинақорларды жазалағанда өзге адамдардың оны көріп тұруын ескерткен. Бұл зинақорлықтың алдын алудың тамаша тәсілі. «Зина жасаған әйел мен зина жасаған еркектің әрқайсысына жүз дүреден соғындар. Егер Аллаға және ақырет күніне сенетін болсандар, оларға аяушылық істемейдер. Оларды жазалағанда мүминдерден бір тобы көріп тұрсын» (Нұр сүресі, 2-аят).

Елдің алдына шығарып жазалау кез келген адамның ар-намысына тиеді. Осы жазамен тоқтамай арсыздығын жалғастыра бергендер ақыретте жазасыз қалмайтыны ескертілген: «Оған қайта тірілу күні азап бірнеше есе арттырылады әрі ол онда қор болып, мәңгілік қалады» (Нұр сүресі, 2-аят).

Сол секілді Құранда адамның ар-намысы ерекше бағаланады. Оны қорлауға жол берілмейді. Жала жабу – адамның ар-намысына тиетін жағымсыз амал. Ал арлы әйелдің жала жабылса, намысына тисе, оның да жазасы бар: «Арлы әйелдерге зина жаласын жауып, (растығына) төрт айғақ келтіре алмағандарға сексен дүре соғындар, сондай-ақ олардың куәларын әсте қабылдамандар. Олар пасықтар. Бірақ одан кейін тәубе етсе, түзелгендер мұның сыртында. Өйткені Алла – аса Жарылқаушы, өте Мейірімді» (Нұр сүресі, 4-5-аят).

Жалақорлар сол әдетінен арылмайтын болса, ақыретте де жазасыз қалмайтынын келесі бір аят баян етеді: «Риясыз, арлы мүмин әйелдерге жала жапқандар дүниеде де, ақыретте де сөзсіз лағнетке ұшырайды, ауыр азапқа тап болады» (Нұр сүресі, 23-аят).

Құран Кәрімді оқып, ондағы аяттардың негізіне үңілген адамдар ондағы даналықтарға көз жеткізеді. Алланың кінәлілерді жазалауда ең алдымен азаптау емес, керісінше кінәсін мойындап, қателігін қайталамауға бекінгендерге кешіріммен қарауға шақырады. Құранда «жаза» сөзінің 117 рет, ал кешірім сөзінің 234 рет, яғни кешірімнің жазалаудан екі есе көп қолданылуы сөзіміздің айғағы. Ендеше мұсылман пенде Алланың жазасына емес, мейіріміне бөленудің жолын ұстануға тырысуы тиіс.

Әдебиеттер

- 1 Дарими, Фадайлүл-Құран, 6 (II, 441), (Мысыр, аударма).
- 2 Тирмизи, Фадайлүл-Құран, 25 (Y, 184) (әл-Мактабатүл-Исламия, ауд).
- 3 Ибн Манзур, Әбу Фадл Жәмалүд-Дин Мұхаммед б. Мукрим, «Лисанүл-Араб», Дару Садр, Бәйрут 1956, т. IV, 143 б. Касым Кадри, т. II, 300 – б.].
- 4 Абдул-Кадр Удеһ. әт-Тәшриүл-Жинайл-Ислам. «Мукринен бил Калунил Уади, Дан әл-Араби, Бәйрут. – Т. I. – 609 б.
- 5 Әбул-Хасан әл-Маверди. «әл-Аликамуһ ас-Султания». Матбаату Мустафа әл-Халаби. – Мысыр, 1966. – Б. 221.
- 6 Мұхаммед Әбу Зәһра. «Исламда Топлым Дүзені». Кайыхан баспасы. – Стамбул, 1993. – 90-91 бб.
- 7 <http://arhar.kz/1983/aza-zheri-mask-nemder-eli-me>
- 8 Ахмед б.Ханбал. – Т. II. – 221-223 бб; Хайреддин Караман. «Исламын Ышыгында Гүнүн Меселелері». – Т. I. – Б. 223.

References

- 1 Darimi, Fadajlul-Qұran, 6 (II, 441), (My'sy'r, audarma).
- 2 Tirmizi, Fadajlul-Qұran, 25 (Y, 184) (әl-Maktabatul-Islamiya, aud).
- 3 Ibn Manzur, Әbu Fadl Zhәmalud-Din Mұхамmed b. Mukrim, «Lisanul-Arab», Daru Sadr, Bәjrut 1956, t. IV, 143 b. Kasy'm Kadri, t. II, 300 – b.].
- 4 Abdul-Kadr Udeh. әt-Tәshriul-Zhinajl-Islam. «Mukrinen bil Kalunil Uadi, Dan әl-Arabi, Bәjrut. – Т. I. – 609 b.
- 5 Әbul-Xasan әl-Maverdi. «әl-Alikamus as-Sultaniya». Matbaatu Mustafa әl-Xalabi. – My'sy'r, 1966. – B. 221.
- 6 Mұхамmed Әbu Zәhra. «Islamda Toply'm Dүzeni». Kaji'xan baspasy'. – Stambul, 1993. – 90-91 bb.
- 7 <http://arhar.kz/1983/aza-zheri-mask-nemder-eli-me>
- 8 Axmed b.Xanbal. – Т. II. – 221-223 bb; Hajreddin Karaman. «Islamy'n Y'shy'gy'nda Gүnyн Meseleleri». – Т. I. – B. 223.

МАЗМҰНЫ – СОДЕРЖАНИЕ

<i>Байтенова Н.Ж., Назымұлы А.</i> Қазақстандағы діни журналистиканың мәселелері	4
<i>Балпанов Н., Абирова Б.И., Исмагамбетова З.Н., Карабаева А.Г.</i> Феноменологическая картина мира в суфизме и идея толерантности	10
<i>Абдрасилова Г.З.</i> Діни философиядағы рухани трансформациялар: антикалық антропоцентризмнен ортағасырлық теоцентризмге бетбұрыс.....	16
<i>Бегалинова К.К., Ашилова М.С.</i> Религиозный экстремизм и терроризм как угроза безопасности Казахстана и пути борьбы с ними.....	22
<i>Бейсенов Б.Қ., Игисенова А.Р.</i> Заманауи әлем және жаһандық қауіпсіздік	30
<i>Әлмұхамедов А.Р., Нысаналиев Ж., Дуанаева Ш.Е.</i> Зайырлы мемлекеттегі діннің рөлі	38
<i>Пардабеков Д.А., Затов Қ.А.</i> Жаһандану жағдайындағы діни экстремизм мен терроризм	46
<i>Тлеубергенов А., Мейрбаев Б.Б.</i> Құрандағы жаза үкімдері	52

Зарубежные статьи

<i>Nizamettin PARLAK</i> Some evaluations on Lisân al-din ibn al-Khatib as a historian in andalucia	60
--	----

Научная жизнь

Профилактика распространений идей религиозного экстремизма и терроризма	66
Авторлар туралы мәлімет	68